

Min första reporterbragd (Gustaf Fröding 1891)

En av Guy de Maupassants romaner skildrar en tidningsredaktion i Paris. Bland annat omtalas det där att redaktionen hade ett allra heligaste tabernakel innanför kontorslokalerna och därinne församlades den stundom mangrant bakom sorgfälligt stängda och bevakade dörrar.

Alla människor trodde att viktiga överläggningar förehades därinne - något om att störta regeringar eller förklara krig mot Tyskland. Men råkade någon trots alla vidtagna försiktighetsmått tränga sig in i detta lönnrum, så överraskades han av en sällsam syn - hela redaktionen uppställd i rad och spelande bilboquet¹ under djup och allvarlig tystnad! Det var de riksviktiga förhandlingar, som upptog så mycket av redaktionens tid.

Det där lät bra, tyckte Polycarpus och jag. Vi beslöto köpa oss en bilboquet tillsammans, att använda när politiken var flau och nyheterna allt för sparsamma.

En gång var det som tullfrågan för tillfället var alldeles uttröskad och omöjlig att göra något av. General Boulanger höll sig i skinnet. Socialisterna gävo ej knätt eller knytt från sig. Inga hade dränkt eller hängt sig under flera dagar. Ingen hade på länge stulit något i bankerna. Inga präster hade skrivit olagliga prästbetyg eller gjort något anmärkningsvärd bock under åtta dagars tid. Vår arbetskollega var mild som ett lamm och en fridens ande låg över pressen hela landet omkring, men vår notisavdelning hotade att bli fruktansvärt mager.

Den gången ställde vi oss till att spela bilboquet en hel förmiddag. Polycarpus var slängdast. Han hade en liten egen knyck med handleden – bara en liten nästan omärklig svängning och pil flög kulan i skålen liksom dragen av en magnet. Det är säkert ingen inom hela pressen som spelar så bra bilboquet som Polycarpus.

Han hade redan gjort 36 träffar i sträck, och jag stod just och undrade hur i alla världen han bar sig åt, då chefen störtade in med andan i halsen och sade; Styv notis – det brinner i Assaryd – hela socknen brinner - militär är ditkallad giv dig av, Hans, här har du tio kronor till skjuts!"

"Ja, men -"

"Prat, det går nog. Spring ner till rådman Jönsson, han håller hästar och åkdon och -"

"Ja, men jag har aldrig förr -"

"Pytt, någon gång skall vara den första – här har du rocken", sade chefen och tvingade in mig i rockärmarna, medan Polycarpus satte mössan på mitt huvud och sköt på bakifrån.

Innan jag visste ordet av var jag ute på gatan och i språngmarsch till rådman Jönsson.

Han var egentligen handlande, men hade ett litet lantbruk i stadens närhet, där han uppfödde hästar. På auktioner råkade han dessutom köpa några gamla skrala åkdon och kunde förden-skull fylla stadens behov av hyrkuskeri.

¹ Går ut på att få en boll fäst i ett snöre att landa i en mugg som är fäst i snörets andra ända

Rådman Jönsson satt med några andra matadorer och drack toddy på sin veranda. Han var en stor fet karl utan hals och livstykke, men prydd med ett par stora granna fiskögon och en vackert röd färg i ansiktet.

Jag kände mig ovanligt smal och giraffartad, när jag kom in till dessa mastodonter och mammutar

Emellertid försökte jag anslå den lediga och, världsvana ton, jag ansåg passande för en rutinerad reporter.

"Jag har fått i uppdrag - jag ville fråga – det är frågan om häst och åkdon - det brinner i Assaryd " stammade jag, ty jag kände mig förvirrad över rådmannens stora likgiltighet - han vände ryggen till och det fanns inte ringaste antydning att han visste om min tillvaro.

Till sist vände han sig till mig - icke huvudet ty det höll han stilla och kunde väl icke annat efter han ingen hals hade - utan ena hörnet av ena ögat, med vilket han mätte mig från huvud till fot.

"Vad har herrn med eldsvådan?"

"Jag skall dit och referera - skriva opp – se på för tidningens räkning"

Rådmannen vände åter sitt öga från mig och det var till den motstående väggen han talade när han sade: "gå ner till stallet och säg till drängen!"

I detsamma jag gick hörde jag att en av mastodonterna sade till rådmannen: "ja, just så där skall man behandla sånna där." Därpå upphävde alla mastodonterna ett fetlagt och belåtet skratt, som kom blodet att koka i mina ådror. Jag ville gå in och slå ihjäl alla mastodonterna, men det gjorde jag inte, ty jag erinrade mig i rättan tid min stora smalhet. Sådana där varelser av urvärldens fauna har tjock hud och kraftiga betar i käkarna.

Nere vid stallet stod en lång drumlig pojke och slipade en kniv på en slipsten. Håret hängde ned över ögonen på honom

"Var god och spänn för ett åkdon - jag skall ut till Assaryd!"

Pojken såg icke upp, utan tog sig bara ett tag om näsan och fortfor att slipa. Sådan herre, sådan dräng, tänkte jag.

"Jag har beställt skjuts av rådman Jönsson – var god och spänn för!"

"Senna!" sade pojken. Jag gav honom i andanom en tafs för örat så han stod på huvudet och tappade trätofflorna. Men i lekamlig måtto tog jag fram en tjugofemöring och sade: "här har ni, om ni skyndar er!"

Pojken betraktade slanten en stund och ett uttryck av djupt missnöje spred sig i hans ansikte. Därefter kliade han sig betänksamt i nacken och hasade sig sävligt till vagnsskjulet.

Under mycken tidspillan, mycket kliande i nacken, mycket spottande och näsputsande, drog han sedan fram en gammal utlevad gigg, som såg ytterst bristfällig ut och därtill var nedsmord av ler och elände.

"Är det meningen att vi ska ha det där bedrövliga skrället?"

"Håja nog duger det alltid - hästen är av samma slag den", sade pojken och hans tungsinta oginhet upplystes för ett ögonblick av en stråle butter illmarighet

Ja, hästen var av samma slag, den med, gunås – en gammal hypokondrisk kobent krake, som tittade ont under lugg och hade svårt för att gå.

Jag måste fram med en tjugofemöring till för att påskynda selningen, annars hade den väl pågått ännu i denna sekund. Pojken betraktade slanten och såg ännu missnöjdare ut.

Till sist blev vi dock färdiga och knagglade i väg över stenläggningen. Det måtte ha erinrat om riddaren av Mancha och hans ypperliga gångare Rosinante

Jag kände mig otrevlig till mods att vara så där till allmänt spektakel för hela stan. Pojken däremot såg lite gladare ut – det fröjade hans illmariga ande att se mig guppa upp och ner som ett tröskverk och slå hop tänderna så de skallrade. Jag ville gärna ta honom i nacken och kasta honom huvudstupa i ansiktet på första flinare vi mötte. Men i stället rodnade jag och snöt mig förvirrat upprepade gånger.

Det var i alla fall en lisa att komma ut på landsbygden.

Men långsamt gick det. Vi hade glömt piskan och kraken var icke den som sprang för ro skull och utan övertygande skäl

”Däng till honom med tömmarna, annars kommer vi aldrig fram!”

"Änä, dä ä han uvan ve", sade pojken och surnade.

Då tog jag min käpp, som jag lyckligtvis hade med mig, och petade på kraken, så att han skvatt till och förlorade förståndet. Han lade sig på sned och sprattlade med frambenen och försökte stå på huvudet. Därefter kutade han ihop sig och gjorde en allmäktig ansträngning att sätta sig riktigt i gång. Det knakade i knotorna, det brakade i ryggen – framåt gick det - en stund.

Men snart glömde kraken bort alltsamman och började promenera igen som en gammal herre, medan han hängav sig åt sina sorgliga grubblerier. Jag petade igen kraken skvatt, förlorade förståndet, stod på huvudet etc.

På det viset gick en timme och vi hade inte kommit någonstans just. Hela Assaryds socken kunde hinna brinna upp, innan vi nådde fram.

Då föll djurplågeriets ande över mig. Jag tog käppen i nedre ändan och riktade ett mördande slag mot det eftersta på kraken. Och i vilt vanvett ställde sig kraken på ett ben, dansade polka, stod på huvudet och lade i väg i pin karriär.

"Om polisen hade sett det där", sade pojken. Men jag kände inga samvetskval, ty nu gick det undan friska tag. Gärdgårdsstörarna flögo förbi med ilande fat, och på det viset tänkte jag vi snart skulle hinna fram.

Rätt som det var kom något rullande bredvid hjulet och föll skramlande i backen. Det var järnringen på ena hjulet. I detsamma började giggen halta, jag slog huvudet i pojkens, och kratsch, ratsch låg vi bägge i diket

Först var jag alldeles vimmelkantig och visste icke till mig. Men så småningom började jag väckas till medvetande av en frän lukt som av gamla skinnbyxor. Jag så ett par ben som sprattlade i vädret. Det var pojken som bjöd till för att komma på fötter

När vi kommit upp betraktade vi varandra först under tystnad. En stilla skadeglädje lyste i pojkens ansikte.

"Det fick han för käpprappet", sade han

Ja, det var ingen annan utväg än att fortsätta till fots. Jag vände mig om och gick, utan att säga ett ord.

"Skall det inte bli några drickspengar", skrek pojken efter mig.

"Drag för tusan", svarade jag

När jag gått en stund började jag undra att jag inte såg någon rök. När en hel socken brinner med skogar och allt borde det ses 15 mil. Hela befolkningen borde vara på benen. Det borde ringas i klockorna vida omkring.

Ingenting av allt detta hördes eller syntes till. Folk sysslade på åkrarna och vid gårdarna alldeles som i vardagslag.

Tänk om det bara vore en illistig snara, utlagd av våra fiender? Vi skulle kanske dras vid näsan och narras att skriva en jätteanka? Eller kanske det var meningen att locka oss ut att ränna med limstången?

Jag frågade en jag mötte, var det var som det brann. "Å, det är visst något bortåt Motorp, har jag hört", svarade mannen helt lugnt och likgiltigt.

Äntligen kom jag till ett ställe där det rök litet ur backen. Några personer stodo och pirkade med käppar och hällde ut litet vatten.

"Är det här det har brunnit – är det alltsammans?" frågade jag.

"Håja, det är väl nog det, hela lagården har brunnit och den bästa hönan har gått åt", sade en stackars tjänsteflicka med förgråtna ögon och svett hår. Man kunde se att hon gått i elden för att rädda sina älskade vänner i ladugården.

Allt folket betraktade mig med ogillande blickar, och jag kände mig verkligen brottslig.

Jag ville därifrån så fort som möjligt och fick åka med en bonde som just for förbi på väg till staden.

När jag trädde in på redaktionen, kom chefen emot mig och frågade mig ivrigt: "Hur stod det till därute? Kan man begränsa elden – är det farligt för grannsocknarna?"

"Allt är förbi", svarade jag med bedrövad röst, ty jag tyckte det var synd om folket därute och även om tidningen som inte skulle på någon sensationsnyhet.

"Är allt förbi? Är alltsammans nedbränt?"

"Ja - hela ladugården är nedbränd - och ett höns har omkommit – den bästa hönan. Chefen gick in till sig.

(Karlstads-Tidningen 19 december 1891)

Avskrift ur "Samlade skrifter av Gustaf Fröding – tolfte delen Tidningsuppsatser II" gjord av Värmlands Brandhistoriska Klubb februari 2018